

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1879. Första Kammaren. N:o 26.

Lördagen den 19 April.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades ett protokollsutdrag för sammanträdet å förmiddagen och protokollet för den 16 i denna månad.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarne Lag-Utskottets den 9 och 16 i denna månad bordlagda memorial N:o 21 i anledning af Första Kammarens återremiss af Utskottets utlåtande N:o 10, öfver väckt motion om antagande af en författning om skogseld.

Föredrogs och biföllos Lag-Utskottets den 9 och 16 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 22, i anledning af väckt motion om förändrad lydelse af 47 § konkurslagen, och samma Utskotts den 5 och 9 dennes bordlagda utlåtande N:o 19, i anledning af väckt motion om underdånig skrifvelse angående skärpta straffbestämmelser mot fylleri.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 2 och 5 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 16, i anledning af väckta motioner om upphäfvande af Kongl. Förordningen angående grunderna och villkoren för hemmansklyfning och jordafsöndring den 6 Augusti 1864 jemte andra dithörande författningar.

*Upphäfvande
af gällande
bestämmelser
rörande hem-
mansklyfning.*

Herr Sundell: Jag måste naturligtvis antaga, att Kammarens samtliga ledamöter genom läsningen af förevarande utlåtande och min dervid fogade reservation satt sig in i det ämne, som i utlåtandet

Upphäfande
af gällande
bestämmelser
rörande hem-
manskyfning.
(Forts.)

behandlas, men då det möjligtvis skulle kunna hända, att frågan om lösen af obesutenheter i Kopparbergs län ändock är för en eller annan af Kammarens ledamöter en smula abstrakt, ber jag att, utöfver hvad betänkanudet och utöfver hvad reservationen innehåller, få meddela några upplysningar.

Frågan om lösen af obesutenheter enligt 1859 års Kongl. Bref angår socknarne i Vesterdals fögderi, Nedansiljans fögderi, Ofvansiljans fögderi, hvarest storskifte nu pågår inom Elfdalens socken; och återstår derefter såsom icke storskiftad endast Särna socken med Idre Kapell. Frågan angår vidare Sätters fögderi samt Thorsångs, Svärdsjö och Envikens socknar af Kopparbergs fögderi. Den har icke någon betydelse för Stora Skedvi socken och hela Näsgårds fögderi, der större jordbruk förekomma, och icke heller för Vesterberglags fögderi, der hvar och en jordegare har sitt bestämde hemmantal, likasom denna fråga icke heller berör öfriga delar af Kopparbergs fögderi, hvarest, utom skattejorden, jemväl bergsfrälsejord finnes, hvilken, oaktadt, så vidt jag vet, ingen lagstiftning derom är att åberopa, anses kunna säljas i huru små lägenheter som helst. För att sätta Kammarens ledamöter i tillfälle att erfara huru stora eller kanske rättare huru små besutenheterna uti en del af ifrågavarande trakter äro, vill jag meddela, att en besutenhet i Mora socken är 55 snesland, i Vämhus 55, på Sollerön 60, i Venjan 32, i Orsa 42, i Rättvik — efter 1859, då besutenhetsmättet nedsattes till hälften, — 55 snesland och i Leksand, likaledes efter 1859, 70 snesland reducerade, det vill säga, vid gradering uppskattade snesland. Arealen kan derföre vara vida större. Nu innehåller ett spannländ jord 20 snesland och ett snesland 10 bandland. Ett halft tunnland är ungefär lika med ett spannländ, 1 kappländ lika med 1,215 snesland, och 36 kvadratalnar lika med ett bandland. Herrarne finna häraf, att besutenhetsmättet är så litet, att det icke kan uppfylla hvad i 1864 års förordning är stadgadt, att nemligen på en besutenhet skola kunna underhållas 3 arbetsföra personer samt födas en häst eller ett par oxar, två eller tre kor och fem eller sex får eller getter. Vid storskiftena delas byarne i så många nummer, som der äro besutenheter och, om obesutenheter finnas, bildas af dessa till besutenhetsmätt särskilda nummer. Nu har den, hvilken eger största delen af ett sådant nummer, som består af obesutenheter, lösningsrätt mot de öfrige. Detta i allmänhet taladt.

Med min reservation vill jag endast åstadkomma, att man måtte respektera eganderätten, och låta den lilla jordegaren behålla hvad han ärft eller lagligen förvärfvat. När man i alla fall icke kan med besutenhetsföreskrifterna uppnå det nationalekonomiska ändamålet, att nemligen få besutenheterna, hvar för sig, i en egares hand, hvartill skall det då tjena att bibehålla dessa föreskrifter? Sedan jag nedskref min reservation, har jag erfarit att i ett och annat tingslag under goda år flera lösningstvister, än hvad jag afvetat, förekommit; och lagstiftningen har således der gjort större skada än jag förut visste, men något gagn tror jag icke man kan säga dermed vara vunnet.

Hvad beträffar frågan om hemmansklyfning i öfriga delar af riket, vill jag icke yttra mig, enär en representant från Kalmar län, ledamot af Utskottet, jemväl anmäلت skiljaktig tanke, den der, efter hvad jag tror mig veta, går i samma rigtning som den af mig omfattade mening och han tvifvelsutän kommer att här utveckla sina åsikter i saken. Det kan derföre vara öfverflödigt, att jag derom ordar.

Den underdåniga skrifvelse, jag anser Riksdagen böra till Kongl. Maj:t aflåta, skulle visserligen kunna nu här beslutas, men det torde vara bättre att, på sätt Andra Kammaren redan gjort, remittera hela frågan åter till Lag-Utskottet, som, för den händelse att båda Kamrarnes diskussioner dertill föranleda, icke lärer underlåta att till Riksdagen inkomma med förslag till sådan underdånig skrifvelse, affattad efter de hos oss allmänt gällande rättsprinciper. Jag anhåller, att ärendet måtte i sin helhet till Utskottet återremitteras.

Herr Lindgren: I likhet med den föregående talaren har jag funnit Utskottets betänkande otillfredsställande. Jag vill icke förnärma någon; men jag måste likväl säga, att detta betänkande hör till de mindre lyckade. Jag skall gå igenom de skäl Utskottet anført och granska desamma. Först säger Utskottet: Mellan hemmansklyfning och jordafsöndring för alltid förefinnes emellertid beträffande eganderätten till en utklufven hemmansdel eller en afsöndrad lägenhet ingen skilnad: Jag tror deremot, att skilnaden är mycket stor. Jordstycket, som är för alltid afsöndradt, får innehafvas med full trygghet ingen kan taga det ifrån innehafvaren, när han det lagligen köpt. Men i afseende på en utklufven hemmansdel kan, äfven om dermed lagfarits, en annan delegare i samma hemmansnummer väcka lösningsanspråk. Detta måste utgöra *en ofantlig skilnad mellan den rätt, hvarmed den ene och den andre innehar sin jord.*

Vidare säger Utskottet, att det dock finnes *en skilnad*, och det är i kameralt hänseende: vid hemmansklyfning hafva nemligen hemmansdelarne efter sin andel i hemmanet motsvarande ansvarighet för grundränta och öfriga skatter, då deremot ett sådant åliggande icke åtföljer afsöndringen. Detta vill jag påstå vara icke fullt exakt. Afsöndringen har jemväl äfven den sin skatt, hvilken skall i förhållande till egornas storlek motsvara hemmansdelens skatt; och det är till och med stadgadt, att om innehafvaren af afsöndringen icke betalt skatten till hemmansegaren, och denne brustit i sin skyldighet att till kronan erlægga utskylderna för hemmansdelen, kronan eger af afsöndringens innehafvare uttaga skatten derför, *så att härutinnan ligger egentligen icke någon skilnad.*

Nu säger Utskottet i klämman: "Utskottet, som sålunda icke anser de om hemmansklyfning och jordafsöndring i allmänhet gällande bestämmelser innebära några väsentliga olägenheter." Såsom jag nämnde, är det emellertid ganska stora olägenheter för innehafvare af obesuten hemmansdel, då en granne kan när som helst väcka lösningsanspråk mot honom. Han kan icke gerna nedlägga större kostnader till förbättring af sin jord, och denna lösningsrätt är desto mer förhatlig, som den icke är inskränkt till någon viss tid, utan en rof-

Upphäfande af gällande bestämmelser rörande hemmansklyfning.
(Forts.)

Upphävande
af gällande
bestämmelser
rörande hem-
mansklyfning.
(Forts.)

gurig granne kan säga när som helst: din hemmansdel medför icke besutenhet och jag vill tillösa mig den. Jag antager det vara allmänt känt hvad som menas med besutenhet. Dermed förstås att en hemmansdel skall vara af den beskaffenhet, att minst tre arbetsföra personer kunna deraf hafva sin bergning samt en häst eller ett par oxar, två eller tre kor och fem eller sex får eller getter der sommar och vinter födas. När nu grannen, som eger mera jord, kommer och säger: "du är icke besuten på din hemmansdel, jag vill taga den ifrån dig", så synes det väl vara för denne senare en väsentlig olägenhet och nära på ett våld. Sålunda vill jag anse, att det första skälet i klämman är icke något verkligt skäl.

Vidare säger Utskottet, att lagstiftningen om besutenhet bör ega bestånd såsom hittills, derföre att den innefattar vissa garantier för att skatterna till kronan komma att utgå. Jag tror, att antingen man har större eller mindre jordvidd, så får man nog till kronan utgöra sin skatt och kronan har ju jorden såsom pant eller säkerhet för skatten. Derutöfver torde väl icke kronans rätt böra sträckas. Hvad större garanti det skulle ligga i den der besutenheten, det förstår jag icke.

Utskottet yttrar vidare: "frågan om upphörande af den gamla skilnaden mellan hemmansklyfning och jordafsöndring torde derföre först i sammanhang med ifrågasatt upphävande eller omreglering af grundskatterna böra förekomma till slutligt afgörande."

Jag tillstår, att jag icke heller kan förstå hvad dessa frågor hafva för sammanhang med hvarandra. Det kan vara i en mycket oviss framtid, som frågan om grundskatternas omreglering kan förekomma och hvarföre man under tiden skulle uppskjuta att på ett rättvist sätt tillgodose de obesutna hemmansdelarnes innehafvares rätt och bästa, är för mig obegripligt.

Härefter säger Utskottet:

»Då Utskottet sålunda anser sig icke kunna för det närvarande förorda upphävande af ifrågavarande 1864 års förordning, finner" etc. 1864 års förordning är icke ifrågasatt att i sin helhet upphävas af någon annan än af ene motionären Herr Per Nilsson i Espö, men det måtte vara ett missförstånd af honom, då han derom gör yrkande. Ätminstone vill icke jag och, såsom jag tror, icke heller den föregående talaren, eller andre motionären Herr von Kock, någon förändring i 1864 års förordning annorledes än i fråga om besutenhet. Nu säger Utskottet, att den åberopade Kongl. Förordningen tillkommit i administrativ väg. Det kan icke bestridas. Men här är icke fråga om annat än att Riksdagen skulle gå in till Kongl. Maj:t med begäran, att han ville tillse, om icke stadganden angående besutenhet i 1864 års förordning och de i sammanhang dermed stående författningar kunde alldeles borttagas på sätt Herr von Koch föreslagit. Det är den simplaste rättvisa man gör dessa innehafvare af små lotter, om man låter dem få en tryggad besittning; och när man medgifvit innehafvarne af små afsöndrade jordbitar en tryggad besittningsrätt, så är det den billigaste sak i verlden att meddela samma rätt åt innehafvarne af obesutna hemmansdelar. Obesutenhet är för öfrigt

till sitt begrepp någonting vanskligt och obestämdt. Mången sitter på en stor egendom och kan icke sköta sig eller sammanhålla sina affärer; han kan väl under sådana omständigheter knappt sägas vara besuten. En annan åter har endast ett litet jordstykke, hvarpå han byggt sin stuga; men han sköter sig ofta väl och är burgen och förtjenar därför vida mer, enligt min åsigt, att räknas till de besutne.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, vill jag, på sätt jag förut påpekat, hemställa, att för det ändamål som förut är nämndt, ärendet måtte till Utskottet återförvisas, helst en sådan åtgärd redan är vidtagen af Andra Kammaren.

Herr von Koch: Innan jag i förgår åhörde öfverläggningarna i Andra Kammaren, hade jag och några med mig liktänkande inom båda Kamrarna beslutat oss för att yrka bifall till Herr Sundells båda skrifvelseförslag, det ena särskildt angående *Dalarne*, det andra angående *hemmansklyfningen i öfriga delar af riket*. Då under denna diskussion minst tolf å femton ledamöter yttrade sig för bifall till Herr Sundells reservation, men icke mer än tre eller fyra yrkade på godkännande af Utskottsbetänkandet, trodde jag till en början att denna reservation skulle blifva af Kammaren bifallen, men sedermera yttrade sig två ansedde, lagkunnige personer på stockholmsbänken, hvilka väl ock förklarade sig gilla motionernas syfte, men icke kunna vara med om den af Herr Sundell föreslagna underdåniga skrifvelsen, emedan de trodde, att Riksdagen, genom en så beskaffad skrifvelse, skulle kunna anses hafva på något vis afsagt sig sin rätt att deltaga i civillagstiftning, hvarom de funno här vara fråga. På grund deraf förenade sig sedermera nästan alla de förra talarne, till och med tror jag den lagkunnige ledamoten i Lag-Utskottet, i yrkande om återremiss, hvilket äfven blef Kammarens beslut. Att därför nu äfven inom denna Kammare vi må komma öfverens om en återremiss vill jag hoppas och yrkar derpå, i den syftningen, att det må aflätas en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, och att denna skrifvelse må blifva affattad i sådana termer, som Riksdagen brukar begagna i mål som stå nära gränsen mellan den civila och ekonomiska lagstiftningen, på det man må yttra sig så, att icke den ena statsmakten komprometterar sig. Jag tillåter mig angifva några prejudikat på, huru Riksdagen i sådana fall brukar skriva, och huru jag ock önskar att man nu skulle skriva, då jag erkänner, att det är nära omöjligt att uppdraga någon absolut gräns emellan den civila och ekonomiska lagstiftningen. Jag har, inom den äldre lagberedningen ansett, att frågan om *besutenhet* tillhör det ekonomiska området, och den äldre lagberedningen har också, på sätt jag här kan styrka, i afseende å 8 kap. Ärfdabalken, som innehöll ett stadgande, der ordet *besutenhet* var af lag-komitén begagnadt, strukit ut detta ord, emedan det ansågs, att detsamma "*icke borde inkomma i civillagen*." Det förekommer mig ock, att man kanske i allmänhet hädanefter skulle kunna nyttja samma termer som således förekomma i 8 kap. Ärfdabalken af lagberedningens förslag. Detta i afseende å det formela.

*Upphåfvande
af gällande
bestämmelser
rörande hem-
mansklyfning.
(Forts.)*

Upphävande
af gällande
bestämmelser
rörande hem-
manskyfning.
(Forts.)

Beträffande sjelfva saken anser jag mig böra, långt ifrån att klandra, tvärtom tacka Lag-Utskottet för dess betänkande. Utskottet har redan undangjort ganska mycket genom erkännandet, i afseende å vigten deraf att hafva »ett större antal» jordegare. Utskottet har ock endast »för det närvarande» afstyrkt motionerna, och har för dess fogliga motstånd emot min, bland annat, yttrat, att, då jag icke förebragt någon utredning om och i hvad mån de särskildt för Dalarne i ämnet gällande stadganden visat sig olämpliga, samt Utskottet i öfrigt derom saknade säkra upplysningar, Utskottet icke kunde tillstyrka bifall till min motion. Jag bekänner mina synder härutinnan och skall söka på bästa sätt godtgöra dem. Förhållandet är att det var mot slutet af motionstiden, som jag genom en tillfällighet fick uppmärksamheten fästad på de särskilda vådliga förhållanden som länge hotat och *nu hänga öfver Dalarne*. Herrarne hafva sett af betänkandet, att i denna provins jordafsöndringarna äro mycket talrika, äfvensom hvilka åtgärder som blifvit under långliga tider vidtagna för att hindra dessa afsöndringar. Detta har egentligen skett under två despotiska regeringar under Karl XI:s tid, men sedermera hufvudsakligast under 1789 års regime och under intrycket af ett slags reaktion mot den franska revolutionen och kanske till följd af en missuppfattning af förhållandena i England och Irland, der jord-delning länge varit bestridd, hvad angått *eganderätt*, men deremot hejdlöst och under de mest ogynsamma förhållanden fortgått — genom så kallad »*letting*» och »*subletting*» under de stora jordegarnes frånvaro eller »absenteism» — hvad beträffade *arrenderätt*, på tid, beroende af egares, förvaltares eller öfver-arrendators godtycke (till så kallad »*tenants at will*».

När jorddelningsfrågan år 1863 var före hos Riksens Ständer, afgaf dåvarande Lag- och Ekonomi-Utskott först ett afstyrkande betänkande N:o 5. Många motioner hade då blifvit väckta i ämnet, hvilka dock egentligen afsågo frågan om *jordafsöndring*, men detta hindrade icke, att en mängd personer yttrade sig öfver frågan i dess helhet. Emot Utskottets betänkande afgafs dock då af Grefve K. V. Hamilton en utmärkt reservation, som omfattades med stor entusiasm och föranledde en mängd yttranden, hvilka jag tagit mig friheten åberopa i min motion. Detta var den 30 Mars 1863, men jag har anledning tro, att, om äfven en och annan inom Lag-Utskottet läst dessa yttranden, hafva dock icke alla läst dem, som bidragit till det i dag föredragna betänkande. Nu och på det att hvad som då kärnfullt yttrades af en person, som hade stor kunskap och erfarenhet i ämnet och hvilken sedermera intagit en hög plats inom vår representation, må komma till en allmänare kännedom, ber jag att få läsa upp det yttrande, som då afgafs af Grefve Arvid Posse. Han yttrade: »Jag vill icke här ingå i bedömande huruvida det är rätt, att lagstiftaren godtyckligt bestämmer det minimum af jord, som hvar och en må ega att förvärfa sig; man har också här i allmänhet inskränkt sig till att påstå det vara nyttigt och nödvändigt. Inom den aflägsna landsort, der jag närmare känner till förhållandena, har under loppet af flera år nu

*Upphäfjande
af gällande
bestämmelser
rörande hem-
mansklyfning.
(Förta.)*

pågått en ganska utsträckt jordafsöndring, och den har, så vidt jag vet, icke alls medfört några menliga följder, nemligen för så vidt det varit dessa parcellanter medgifvet få sitta kvar på sina jordlappar. Det menliga förhållandet inträffar först då, när straffpåföljden inträder, det vill säga när innehafvaren af en sådan lägenhet tvingas att mot lösen afstå densamma, derför att den icke är så stor som i lagen föreskrifves. Sedan nemligen parcellanten odlat upp och bebyggt sin lilla jordlapp, som förut var af högst ringa värde, händer det stundom, att den, som har del i sjelfva stamhemmanet, framträder och yrkar att få lösa till sig jorden. Lagen tillerkänner då icke lösen för de derpå uppförda byggnaderna, hvilka oftast hafva högre värde än sjelfva jorden. Jag kan i afseende härå anföra ett exempel, som kan styrkas af offentliga handlingar. I närheten af min hemort undanstyckades från ett hemman ett tunland jord, hvarpå bodde 7 personer, som hade uppfört hvar för sig snygga byggnader och försörjde sig hufvudsakligen af sina händers arbete. Egaren till den så kallade stammen af hemmanet, som dock ej var större egendomsherre, än att han besatt 7 tunland, förklarade sig nu vilja lösa ut dessa 7 personer. Deraf uppstod en rättegång, som slutade så, att dessa 7 arbetare betalade stamhemmansegaren 200 riksdaler hvardera, för att han skulle afstå från sin rätt att lösa till sig jorden, och han fick således 1,400 riksdaler till skänks, samt ändå fortfarande behålla lösningsrätten till det ifrågavarande tunlandet. Detta är alldeles icke något enstaka fall, utan det är rent af en industri för dem, som hafva lösningsrätt till sådan jord, att på detta sätt preja de stackars parcellanterne. Att åtminstone i Skåne det bär sig mycket väl för dessa små lottegarer, kan ingen vara bättre i tillfälle att bestyrka än jag, ty der finnes i min hemort bland andra ett hemman, som är så styckadt, att på detsamma bo 198 personer, och fattigvården har aldrig behöft der ingripa. De voro fattiga, när de kommo dit, men hafva nu lyckats betala sin jord med derå uppförda byggnader, och blifvit skuldfria och burgna, samt ganska säkert i mycket bättre ställning, än om de varit statfolk hos hvilken husbonde som helst. Då för öfrigt lagen icke kan hindra styckningen, hvarföre skall den vara sådan, att många arbetsamma människors ruin deraf ofta kan blifva följden? — På grund af de skäl, som både af mig och af andra äro anförda, yrkar jag således återremiss, på det hela lagstifningen om hemmansklyfningen må alldeles bortstrykas ur vår codex.» — Detta kan vara tillräckligt för den, som intresserar sig för saken, ehuru jag skulle kunna läsa upp ännu flera yttranden såsom till exempel af nu varande vice Talmannen i denna Kammare och friherre W. F. Tersmeden. Det uppstod samma år i Stånden en sådan storm emot det afstyrkande betänkandet, att när Utskottet, efter att hafva blifvit upplysta om förhållandena, sedermera kommo in med ett nytt betänkande N:o 34, Utskottet hade vändt alldeles om. Det skref då några ord, hvilka jag anhåller måtte äfven blifva tagna till dagens protokoll. Utskottet säger: »Friherre Creutz, S., och Riksdagsfullmäktigen Per Nilsson från Malmöhus län hafva i deras motioner yrkat, att o begränsad frihet måtte medgifvas egare af hemman att för alltid derifrån afsöndra huru stor eller

*Upphävande
af gällande
bestämmelser
rörande hem-
manskyfning.
(Forts.)*

liten jordrymd som helst, samt Friherre Creutz derförutan, att samma frihet måtte ega rum jemväl för afsöndring på viss tid. Enligt hvad Utskottet inhemtat af de Utskottet tillhandakomna utdrag af Riks-Ständens protokoll, hvilka innefatta den diskussion, som föranledt återremissen, hafva inom Riks-Stånden sådana åsigter dervid gjort sig gällande, som öfverensstämma med nyssnämnde motionärers förslag. Utskottet, som befarat, att ett förslag om medgifvande af obegränsad jordafsöndringsfrihet på landet skulle mötas af allmänt ogillande, hade af sådan anledning inskränkt sig till att förorda allenast en utsträckning af rättigheten till afsöndring för alltid af sådan jord, som är belägen i närheten af städer eller köpingar; men då ofvanberörda diskussioner gifva vid handen, att åsigtarna redan äro mognade för den obegränsade afsöndringsfrihet, till hvilken Utskottet förenat att man endast småningom kunde närma sig, så har Utskottet tagit under öfvervägande, i hvilken form stadganden af berörda syftning må kunna införas i lagstiftningen.

De stadganden, som föreskrifva ett visst minimum för jordafsöndring, hafva ursprungligen haft sin grund i omtanken att förebygga proletariatets tillväxt. De kunna och böra derföre upphävas, så snart man är ense derom, att de icke äro tjenliga för det ändamål, som med dem varit afsedt. Nu hafva inom representationen de åsigter, nog allmänt sig yppat, att då ett lands välstånd hvilat på idoghet och sparsamhet hos dess befolkning, men utvecklingen af dessa välståndets båda faktorer i väsentlig mån beror af de framtidsutsigter, som genom dem kunna åt de arbetande öppnas, och ingen materiel fördel kan af arbetaren skattas högre, än den att kunna förvärfva egen jord och eget hem, — en fördel, som dessutom för dessa samhällsklassers moraliska utveckling och sjelfständighet är af oberäknelig vikt, — så är föreskriften om minimum för jords afsöndring ett hinder för välståndets tilltagande och enär det vidare är ett oundgängligt vilkor för samhällets ekonomiska utveckling, att naturliga medelpunkter för industrien och rörelsen — städer och byar — obehindradt må uppkomma och utvidga sig, samt just under närvarande förhållanden, då näringarne allt mera lossas från de band, som förut tryckt dem, och då nya kommunikationsleder snart sagdt dagligen uppstå, det är att förvänta, att behovet af nya dylika medelpunkter på mångfaldiga ställen skall låta sig förnimmas, men ett väsentligt hinder lägges för denna sakernas naturliga ordning, om ej tomtplatser äfven på landet fritt må förvärfvas, så äro äfven i detta afseende föreskrifterna om minimum för jordafsöndring till hinder för landets ekonomiska utveckling. Härtill kommer, att proletariatet, enligt hvad erfarenheten gifver vid handen, vinner sin näring företrädesvis af stattorpareväsendet, och den lösa befolkningens tillväxt snarare befrämjas än förhindras genom de stadganden, hvilka betaga den fattiga man idoga befolkningen tillfälle att under eganderätt förvärfva sig fasta boningsplatser, och att, i och med detsamma man trots sig finna den verkliga källan för de vådor, hvilka ur proletärerernas förökande kunna hota samhället, insigten blifvit mera allmän derom, att jordafsöndringslagen, för så vidt den betager tillfälle till boningsplatser förvärfvande,

*Upphävande
af gällande
bestämmelser
rörande hem-
mansklyfning.
(Forts.)*

derigenom motverkar det ändamål, för hvilket den blifvit stiftad. Då, såsom ofvan är nämnt, det numera visat sig, att dessa åsichter vunnit erkännande inom representationen, tvekar Utskottet icke att föreslå en förändring hvarigenom stadgandena om minimum ur jordafsöndringsförfattningarne undanrödjas. — Jag har tillåtit mig att läsa upp detta, emedan det utgör en sammanfattning af de åsichter, som blifvit uttalade inom representationen *redan år 1863*. Sedermera togs genom 1864 års författning i afseende å *jordafsöndring* ett stort steg, för hvilket vi böra vara tacksamma, men tiden har gått framåt och förhållanden hafva inträffat, hvilka göra, att man icke kan numera vara nöjd med detta. I afseende å *jordafsöndringar* vill jag dock säga, att så länge sådana få ske och *stamhemmanet* skall ansvara för alla grundskatter och naturaprestationer, är det kanske bäst, att *sådana stamhemman* bibehållas någorlunda stora, och jag vill derföre likasom 1863 äfven nu endast tillstyrka, att *hälften* af hemmanets rymd må kunna *afsöndras*, i stället för $\frac{1}{3}$ för frälse jord och $\frac{1}{10}$ för skattejord. Inom Andra Kammaren anmärkte dock en lagfaren ledamot, att man under detta århundrade gått baklänges i fråga om viss frälsejord, hvars afsöndringsrätt förut var aldeles oinskränkt, men som genom nya författningar blifvit inskränkt, ehuru icke så mycket som skattejorden. De stadganden, som voro gällande innan den nya författningen utkom, rörde nemligen blott »*minskning af skattskyldig jord*».

Såsom jag redan sagt, har hufvudsakliga anledningen till min motion varit den, att, på sätt Herrarne sett af betänkan det, det genom 1859 års författning innehafvare af obesuten hemmansdel i Dalarne lemnade *anstånd* innan lösningsrätt dertill får utöfvas af tjugu år räknadt från den tid, då *besutenhets* storlek blifvit vid storskifte bestämd, för en stor mängd personer utgår *under loppet af detta och nästa år*. Man får då se verkningarne af denna orimliga lösningsrätt och den osäkerhet, hvori kanske den största delen af Dalarnes nu varande jordegare befinna sig. Anledningen till att jag icke kunde införskaffa de upplysningar, jag utlofvat, var att, ehuru jag *samma dag motionen inlemnades* gick i författning derom, det dröjde länge innan jag till och med från en af vederbörande häradsskrifvare kunde få upplysning om antalet besutenheter och obesutenheter i 2 socknar i Dalarne. Herrarne se emellertid nu huru dermed förhåller sig, då inom Enviks socken finnas 120 besutna och omkring 270 obesutna hemmanssegare samt inom Svärdsjö socken omkring 300 besutna och 770 obesutna hemmanssegare. Ja, börjar man röra härpå inom en socken sådan som Svärdsjö, kan hvar och en, som känner Svärdsjö-männen, föreställa sig, hurudana känslorna skola bli der, och herrarne kunna se af betänkan det, att de åtgärder, som allt sedan 1693 varit försökta för att hindra hemmansklyfningarne, varit fåfänga och hafva, enligt förklarande af landshöfdingen den 12 December 1842, i stället för att leda till det afsedda ändamålet nemligen obesutenheternas sammanslagning, ingenstädes egt rum. En representant från länet, Herr Sundell, har i omförmälda reservation, angående sammanläggning af obesutenheterna i Dalarne nu yttrat: "*De blifva det aldrig*." Detta är en tanke, som jag hört uttalas af andra, som kända till för-

Upphåfvande
af gällande
bestämmelser
rörande hem-
mansklifning.
(Forts.)

hållandena. Skulle man ändå fortfarande längre nu lemna makten till sådana enskilda personer, hvilka för vinnings skull hafva hjerta att drifva familjer från de hem, som de kanske ärft af förfäder, hvilka egt dem från urminnes tid eller dem de köpt för med svett och möda sammanskrapade egna medel? Såsom bekant skickar dalalmogen ofta hem sina besparade arbetslöner för att köpa den torfva, på hvilken de äro födda eller en närbelägen i byn eller socknen. Måne något bättre sätt att bilda fosterlandsälskande män kan finnas än att de få bebo och bruka sin egen fosterjord? Det är efter min tanke at vigt att just nu vidtaga denna åtgärd, på det man icke må behöfva såra dal-folkets gamla vanor och plägseder; och då det visat sig att denna hemmansklifning i Dalarne icke haft någon olägenhet med sig, utan tvärtom, medfört stora fördelar, kan jag icke annat än på det lifligaste förorda att särskildt der man icke hotar, att förstöra en kärlek, som är en af de ädlaste, minst sjelfviska och mest samhällstryggande. Om äfven icke så allmän som hos dalfolket, visar sig likväl bland hela vårt lands befolkning ofta tecken till dylik kärlek. Den har redan gifvit sig luft på flere andra ställen såsom till exempel i Skåne. Mätte tillämpningen upphöra af författningar i afseende å de hinder de lägga i vägen för än vidare utveckling af känslor, som hittills skyddat vårt gamla fria Sverige från både yttre och i synnerhet nutidens farligaste inre fiender! Må dessa känslor fritt få skaffa oss ett allt "större antal af jordegare"!

Jag upprepar det, jag är tacksam för att Utskottet gifvit ett sådant grundskott åt hindren mot jordens fördelning "äfvén bland de mindre förmögna, som innebäres uti orden: "Utskottet erkänner obetingadt vigten för ett land deraf, att ett större antal af dess inbyggare äro jordegare." Sedermera skriver Utskottet något som ungefär liknar hvad man den tid, jag tienstgjorde i Svea Hofrätt kallade ett "ehuru-utslag", i hvilka man vanligen kunde utbyta ehuru, -- likväl, mot som — alltså och derigenom komma till en motsatt konklusion. Vidare säges, att rätta "tiden ännu icke är inne." Detta skäl är ju ett af dem en af Englands största jurister för öfver ett halft sekel sedan, en gång för alla, vederlagt. Huru behöfves icke upprepas för Lag-Utskottet. Slutligen skylles det äfvén på mig, och det, som antydt är, med rätta. Dessutom tillkommer ett annat skäl, som Utskottet naturligtvis icke anför, men som för mig är mycket talande och det är, att Utskottet haft att i främsta rummet behandla åtskilliga Kougl. propositioner uti viktiga och, efter mitt omdöme, mycket svårlösta frågor, hvilka dock nu alla lära vara behandlade, hvarför vi böra vara Utskottet särdeles tacksamma, ty medan vi andra här låtit våra pligter som riksdagsmän hvila, har Utskottet arbetat med sådan flit, att vi nu hafva vårt bord fullt och vänta att få mer af dess arbeten. Men häraf följer ock, att Utskottets eget bord snart blir så tomt, att Utskottet, såsom jag hoppas, får god tid att skriva en underdånig skrivelse i denna fråga. För att bäst komma ifrån att föranleda någon konflikt mellan Kamrarne och i synnerhet mellan statsmakterna, hvilket lätt kan hända just i fråga om gränsen mellan 87 och 89 §§ Regeringsformen, har jag nppsökt

några prejudikat, nemligen 1872 års Riksdags underdåniga skrivelser nr:is 30 och 48. I den förra begagnas följande ordalag: "anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes efter inhemtad fullständigare upplysning i ämnet taga under nådig pröfning, om och i hvilken ordning stadgas må: att" etc. samt i den senare skrivelser: "anhålla att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om icke, i behörig ordning, stadgas borde". Kongl. Maj:t får då tillfälle att pröfva hvad som efter hans åsigt är af ekonomisk lags natur och hvad som hör till civillagen eller hvad som kan vara af blandadt innehåll, angående hvilket senare Kongl. Maj:t ej plär underlåta att höra Riksdagen.

Enligt min egen åsigt och önskan borde skrivelsern derefter innehålla hemställan *dels* att hvad i Kongl. Förordningen den 6 Augusti 1864 eller i annan ännu gällande författning i *allmänhet* är stadgad, angående *besutenhet*, såsom vilkor för hemmans klyfvande jemte rättighet att lösa så kallad obesuten del förklaras hafva upphört att vara gällande, *dels* att 7 §: 2 mom. nämnda förordning ändras så, att af alla der omförmälda hemman till och med *hälften* af egovidden af jorden kan derifrån afsöndras, *dels* ock att, hvad särskildt angår Kopparbergs län, äfven der kommer att hädanefter blifva gällande hvad som i afseende å hemmansklyfning och jordafsöndring för öfriga delar af riket varder stadgad.

Låt oss nu tillse huruvida den obegränsade hemmansklyfningen i Dalarne medfört någon enda annan skadlig följd än den, som författningarnes tillåtelse om *lösen af obesutenhet* orsakat. Först om jag ser till huru den verkat på jordbruket, så har jag under de många resor, jag gjort genom Sverige och norra delarne af kontinenten, fått det intryck, att hvarken inom eller utom Sverige jordbruket befunnits i så godt skick som i Dalarne, med undantag för Flandern, med angränsande provinser. Jag stöder denna åsigt icke endast på egen iakttagelse, ty jag är, fastän gammal till åren, en relativt ung jordbrukare, men jag har hört samma omdöme fällas af en bland denna Kammares ledamöter, som är erkänd för en af landets bästa jordbrukare, och denne har ännu i dag för mig förklarat, att han icke fått anledning att rätta detta äldre omdöme vidare, än att han funnit jordbruket i samma goda tillstånd äfven i en annan del af Sverige, som jag icke besökt, nemligen en del af södra Westergötland, der hemmansklyfningen är särdeles stark och fabriksnäringen högt uppdrifven. Utom detta yttrande kan jag åberopa den för de flesta af herrarne säkerligen bekanta afhandlingen af professor Arrhenius om vaxelbruk, i hvilken afhandling författaren förevigat den bonde, som i Dalarne införde vaxelbruket.

Detta i afseende på *jordbruket!*

Man säger vidare att den oinskränkta jorddelningen skulle troligen vålla svårigheter, i afseende å ständiga landtmäteriförrättningar vid den ofta skeende klyfningen. Men de praktiske dalkarlarne hafva alltid redt sig bra, då de fått sköta sig utan hinder af onödiga stadgar och reglementariska föreskrifter, uppgjorda på studerkammaren utan kännedom om landet. Jag har hört sägas, att de uppfunnit ett slags jorddelningssätt, dervid med krita å förskiennen gjorts beräkning-

*Upphäfvan-
de af gällande
bestämmelser
örande hem-
mansklyfning.
(Forts.)*

Upphåfvande
af gällande
bestämmelser
rörande hem-
mansklyfning.
(Forts.)

gar, som en af våra förnämste praktiske vetenskapsman berömt och ansett särdeles användbart.

I afscende å *beskattningen* har jag ock hört, att skatterna i Dalarne, oaktadt den starka jorddelningen, ingå ganska lätt och väl.

Om jag vidare i afseende på fattigväsendet jemför Dalarne och den provins, jag närmast känner, eller Blekinge, finner jag af Konungens Befallningshafvandes berättelser och det sista sammandraget angående bevillningstaxeringen, att i Dalarne, med en folkmängd, af 186,000 invånare, brukningsdelarnes antal år 1875 utgjorde 23,690 under det att denna siffra för Blekinge med 131,000 invånare uppgick till endast 8,720. Backstugusittare voro i Dalarne blott 563. Soldattorp finnas ej der. I Blekinge utgjorde antalet backstugusittare 1,066 och båtsmanstorp 1,528 — i Blekinge äro dessa icke sådana som soldattorpen på andra ställen, utan bestå af en stuga och en kåltäppa, som ofta icke utgör mer än en ref. De *fattiges antal* var i Dalarne 4,409 och i Blekinge 5,809, eller 1,400 mer än i Dalarne, fastän innevånareantalet är mindre. Jag vill nu icke längre uppehålla Kammaren, då jag knappt kan tro, att efter den utgång frågan fått i Medkammaren, der den utan votering återremitterats, Kammaren och särskildt Lag-Utskottets frisinnade ordförande skall sätta sig emot en så billig och lämplig åtgärd som återremiss äfven från denna Kammare. Jag inskränker mig därför dels till att förklara att jag skall ställa till Utskottets förfogande uppgifter, som jag nu fått och ytterligare inväntar, angående, bland annat, antalet besutne och obesutne i Dalarne. Från Sätters fögderi har jag här en sådan uppgift af häradsskrifvaren, daterad den 15 innevarande månad, enligt hvilken de *besutne jordegarnes* antal der utgör 1,916 och de *obesutne jordegarnes* 2,179.

Frih. Hamilton: Såsom den siste talaren nämnde, har Utskottet obetingadt erkänt vigten för ett land deraf, att ett större antal af dess innebyggare äro jordegare, men den frihet att förskaffa sig egen torfva att bo på, som redan nu finnes, har Utskottet dock ansett vara temligen tillräcklig och för dem, som genom sparsamhet kunna dertill skaffa sig medel, lemna tillfälle att utan något hinder komma i åtnjutande af den fördel, som detta medför. Nu gällande lagstiftning gifver nämligen hvar och en rätt att af sitt hemman afsöndra huru liten del som helst, dock icke utöfver viss bestämd del af egovidden. Om man tänkte sig, att af alla Sveriges besutna hemman så stor del afsöndrades, som lagen tillåter, tror jag att det mer än väl skulle räcka till att förse de lösa arbetarne med tillräcklig plats att bo på. Hittills tror jag icke, att denna rättighet blifvit på långt när i så stor utsträckning tagen i anspråk annat än på ett och annat ställe, der särskilda omständigheter dertill gifvit anledning.

Hvad Herr von Kock uppläste ur protokollen för någon föregående riksdag under ståndsrepresentationens tid afser nästan uteslutande frågan om frihet att från hemman *afsöndra* huru liten del som helst, och rör således icke förevarande fråga.

Beträffande åter *hemmansklyfning*, skulle, om denna finge drifvas

huru långt som helst, följdén blifva den, att vid hvarje arfskifte jorden komme att delas, om arfvingarne så önskade, och huruvida det vore någon fördel för landet, om alla dess jordbrukare eller största delen deraf komme att bestå af personer af den ringa ställning i samhället, som backstugusittare hafva, det lemna jag derhän. I synnerhet tror jag att det med afseende på den grund, hvarpå representationen nu hvilar, skulle vara beklagligt, om vi skulle mista större delen af det sjelfständiga bondestånd, som dock utgör kärnan af folket och af representationen. Jag kan således ej finna, att någon eftergift i fråga om hemmansklyfning behöfver ifrågakomma.

*Upphöfvande
af gällande
bestämmelser
rörande hem-
mansklyfning.
(Forts.)*

Den så kallade *besutenheten* är ett ganska oegentligt uttryck, och en oegentlig bestämmelse ligger till grund därför. Men något minimum har man tänkt sig nödvändigt för att den medborgare, som har jord, må vara så pass bergad, att han icke helt och hållet hemfaller under den kategori, som för sin dagliga bergning måste vara beroende på tillfälligheter, som han icke själf kan beräkna, om de yppa sig eller icke, utan åtminstone under vanliga år har af sin jord så mycket, att han kan uppehålla sig och de sina. Dessutom ligger till grund för detta stadgande ur statens synpunkt den frågan, huru staten skall kunna utfå skatt af jorden. Det är visserligen sant, att staten eger rätt att, om jordegaren ej kan betala, hålla sig till sjelfva jorden, men jag kan icke tro, att det vore så bra, om staten på sådant sätt nödgades låta taga i mät den ena jordbiten efter den andra för oguldna utskylder.

Hvad nu beträffar förhållandena i Dalarne, så har den representanten derifrån, som reserverat sig mot Utskottets utlåtande, i sin reservation yttrat: "lösningstvister, obesutenheter angående, förekomma till mycket litet antal; knappast någon vill bringa annan ur besittningen af den, om ock lilla jordadel, han ärfvt eller ärligen förvärfvat." Deraf synes det, som om det ej vore så stor fara med förhållandena derstädes, och om äfven så skulle vara, måste vi ihågkomma, att den kungörelse af den 18 Februari 1859, som medgifver ett uppskof med lösningsrätten i Dalarne, är af Kongl. Maj:t i administrativ väg utfärdad, och skulle Kongl. Maj:t finna, att sådana förhållanden existera, att förändring i denna tidsbestämmelse är af nöden, lär vi väl icke tvifvel vara att icke Kongl. Maj:t kan meddela förlängning af denna tid.

Jag skall icke längre uppehålla Kammaren, utan inskränker mig till att yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr von Gegerfelt: För min del vågar jag uttala den åsigt, att någon förändring i de för riket i allmänhet uti ifrågavarande hänseende gällande föreskrifter icke är af behovet påkallad för att gifva den mindre bemedlade tillfälle att förskaffa sig jord af huru liten areal som helst eller, såsom man plägar säga, få sig en egen torfva. Redan den hemmansdel, som står vid gränsen af besutenhet, är icke stor, och den, som vill förvärfva ännu mindre jord, har tillfälle der till på grund af afsöndringsförordningen, och han vinner derigenom samma rätt och samma fördelar som en hemmanssegare i egentlig

*Upphäfvande
af gällande
bestämmelser
rörande hem-
mansklyfning.
(Forts.)*

mening. Det är detta, som Utskottet velat uttrycka med det af en föregående talare klandrade uttryck. Äfven den, som har en obesuten hemmansdel, eger att, då lösningstalan väckes, få samma del utbruten enligt afsöndringsförfattningen.

Då således de ifrågakända förändringarna icke äro behöfliga för att betrygga den mindre jordegarens rätt, måste å andra sidan medgifvas, att så länge hemmantalet har en kameral betydelse, och utgör en enhet som sådan, det är i det allmännas intresse, att hemmanen icke sönderstyckas allt för mycket, så att man icke vet, hvar det egentliga stambemmanet finnes.

En föregående talare har citerat åtskilliga yttranden från Riksdagen 1862—63. Uppmärksamheten har redan blifvit fäst derpå, att dessa yttranden nästan uteslutande afse att få bort de inskränkningar i rätten till jordbesittning på grund af *afsöndring* som i författningarna då funnos, men deremot icke angå den egentliga *hemmansklyfningen*. Allt sedan denna fråga vid nämnde riksdag ventilerades har, så vidt jag påminner mig, densamma icke varit föremål för en enda motion, ty jag räknar icke det förslag, som föranledde ändring i afsöndringsförfattningen, hvarigenom tillfället till afsöndring af skogsmark utsträcktes; och då motionärerne sysselsatt sig med hvarjehanda frågor sedan dess, tyckes sådant visa, att icke något synnerligen starkt behof af förändringar i detta hänseende förefinnes, utan att den ifver, hvarmed frågan nu på vissa håll omfattas, är temligen ny. Hvad jag nu yttrat afser endast landet i sin helhet. Hvad Dalarne särskildt beträffar, måste jag erkänna att jag i det hänseendet har föga kännedom utöfver hvad som inhemtas af författningarna, men då jag likasom en föregående talare har farhågor för att, utan kännedom om landets förhållanden, skriva lagar på studerkammaren, har jag icke velat inlåta mig på en lagstiftning för Dalarne, helst då jag anser hvad för landet i allmänhet föreslagits icke lämpligt eller behöfligt. En sådan speciallagstiftning synes mig icke lämpligen böra utgå från Riksdagen, utan den bör beredas inom provinsen af dess representation och derifrån bör frågan gå genom Konungens Befallningshafvande till Kongl. Maj:t, och då den sedermera kommer till Riksdagen, lärer denna icke underlåta att tillmötesgå de önskingar, som framställts från provinsen. Några sådana önskingar hafva här icke uttryckts.

Den föregående talaren prisade det förträffliga tillståndet i Dalarne med afseende å jordafsöndring. Jag har från andra håll hört klagas öfver förhållandena der och öfver svårigheten att hålla reda på hvad jord någon eger. Särdeles då fråga var om fastighetsböckers upprättande mötte stora svårigheter, och jag tror icke, att det der rådande tillståndet är att rekommendera. Sant är, att den rätt till lösningstalan, som nu finnes, sällan begagnas, men derigenom är också denna rätt mindre vådlig. Och det, att man kan kännas skyldig att mot full lösen afstå en hemmansdel, är väl icke något intrång i eganderätten.

Genom en öfverdrifven hemmansklyfning uppstå äfven svårigheter vid beräkning af rösterna vid prestval. Häromdagen läste man

senast i tidningarne om ett prestval, der röstetalen hade 9 eller 10 siffror i både täljare och nämnare. Jag vill nu visserligen ej säga, att sådant kan förekommas genom gällande författning, men icke är det väl skäl att taga bort det svaga korrektiv som finnes.

Att Medkammaren återremitterat frågan kan jag icke, såsom en föregående talare, anse utgöra ett ovilkorligt skäl för denna Kammare att också bevilja återremiss, så vida nemligen Kammaren icke delar de åsikter, som ligga till grund för Medkammarens beslut. För min del vågar jag värdsamt yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr vice Talmannen: En ärad talare har påmint om de åsikter, jag uttalat i denna fråga för många år sedan under min tidigare riksdagsmannaverksamhet, och då jag icke i något afseende ändrat dessa åsikter, har jag önskat att äfven här i dag få yttra mig. För min del tror jag, att ett bland de viktigaste momenten i ett folks trefnad är, att möjligheten att blifva egare af jord är så vidsträckt som möjligt, och jag kan icke se, att giltiga skäl finnas att hindra denna rättighets tillämpning i den form, som genom hemmansklyfning kan ske, då man medgifver den i oinskränkt grad genom jordafsöndring, ty det kamerala skälet är icke afgörande, så mycket mindre som i författningen om hemmansklyfning icke finnes något administrativt hinder att verkställa hemmansklyfning till hvilken grad som helst, utan den fara, som en sådan åtgärd medför, är, att den obesutna delen kan blifva af en annan delegare i hemmanet inlöst. Staten har således icke såsom sådan tillgodosett sin rätt i detta hänseende, utan öfverlemnadt åt den enskilde att stämma om lösen, i fall hemmanet är i för hög grad klufvet. En sådan stämning är efter min tanke synnerligen förhatlig. Jag har såsom domare i Dalarne nödgats handlägga sådana mål, och jag fann det vara en bland de tyngsta skyldigheter, man kunde fullgöra, att döma en person skyldig att frånträda den egendom han besitter.

Jag vet visserligen, att, när det gäller att emot lösen afstå jord för allmänt behof man är skyldig dertill, och lösen bestämmes då efter jordens högsta värde; men för min del kan jag icke underskrifva, att det ej skulle vara ett våld på eganderätten att tvinga menniskor att eljest afstå sin egendom.

Jag instämmer med de talare, som yrkat återremiss.

Herr Wallenius: Emedan jag är en stor vän af att så många som möjligt inom Sverige måtte få sin egen torfva att bygga och bebo, och emedan jag tror, att mycken välsignelse kommer att deraf följa, ty många få då kärlek till vårt land och falla icke på sådana onaturliga saker som i främmande länder, der icke så många besitta jord och der samhället står på gränsen af upplösning, så vill jag för-ena mig med dem, som yrka att hemmansklyfning måtte få ega rum i huru stor grad som helst. Om man känner vårt folk och dess kärlek till den ärfda torfvan, skall man icke förundra sig om detta folk, då det drifves från hus och hem, faller i mångahanda besynnerliga funderingar och kanske kommer på villospår för hela sitt lif. Det är

*Upphäfvande
af gällande
bestämmelser
rörande hem-
mansklyfning.
(Forts.)*

Upphävande
af gällande
bestämmelser
rörande hem-
mansklyfning.
(Forts.)

mycket hårdt för en jordegare, som vet, att hans barn älska den torfva, han odlat och de hjälpt till att sköta, att tänka sig, att en del af dessa barn kunna, när han faller ifrån, drifvas bort från denna torfva ut i vida världen, utan att veta hvar de skola hamna för att få sig en fast bostad. Det är med anledning deraf, som jag på det lifligaste vill förorda, att ifrågavarande motion må bifallas och att ärendet nu återremitteras till Utskottet. Det har här blifvit sagdt, att det vore en möjlighet att genom en ökad hemmansklyfning staten skulle kunna blifva egare till en hel mängd små lotter, om nemligen dessas egare icke kunde betala utskylderna. Men, mine herrar, äro utskylderna så stora på vår svenska jord, att, om en hemmanslott säljes, man då icke kan betala skatten för ett år, då är det mycket illa bestäldt. Jag önskar, att den dag icke måtte komma, då något sådant skall inträffa, och jag är viss på, att det icke heller skall ske.

Herr von Koch: Jag skall icke länge uppehålla Kammaren, men jag har icke kunnat underlåta att till besvarande upptaga några yttranden, som afgifvits af Lag-Utskottets ledamöter. Ett har Herr vice Talmannen redan upptagit och besvarat, nemligen Herr Gegerfeldts förklaring, som syntes innefatta att det icke vore ingrepp i eganderätten då en *ensköld* person, mot lösen, får taga min egendom. Det förundrar mig, som sagdt är, att man kan tänka och känna så, men kanske man gör det, när man länge lefvat i stad. Den som är född, bott och bor på landet och vet hvad kärlek man har till den ort, der man är född, kan icke känna på det viset.

Det sades också att vid 1860 års riksdag yttrade sig ingen om annat än *jordafsöndring*. Motionärerna då afsågo visserligen icke något annat, men under diskussionen gick man ofta derutöfver och yrkade oinskränkt *hemmansklyfning* och just dermed slutade det yttrande af Grefve Arvid Posse, som jag uppläst, men som Friherre Hamilton förmodligen ej hörde på. Jag tillåter mig därför upprepa de sista raderna, som redan tagits till denna dags protokoll. Friherre Hamilton tycker att små hemmansegare skulle kunna sättas i samma kategori som *backstugusittare* men med sådana menar man väl vanligen icke små *jordegare*, ehuru äfven deras stugor kunna stå på en backe, utan vanligen sådana, som *icke ens ega* den lilla *jordlapp*, hvarpå denna stuga står, som de bebo, ofta knappast ega stugan.

Här finnas intyg från sakkunnigt folk, i stället för de framställningar, som en talare önskat från Dalarne. När Andra Kammarens protokoll blir tryckt, skall man få se huru majoriteten af Dalarepresentanterne yttrat sig för motionen och deribland äfven en domare från Dalarne. En annan domare från samma provins, som är ledamot af denna Kammare och äfven har erfarenhet om Dalarnes förhållanden, har också yttrat sig för motionens syftning. Det är verkligen "periculum in mora" att en ny författning må komma till stånd. Man bör icke uppskjuta dermed och kasta initiativet på Kongl. Maj:t. 1859 års författning tillkom på Riksdagens föranledande, och då vi hafva årliga riksdagar, som kunna framkomma med underdåniga skrivelser, så vet jag icke hvarför Kongl. Maj:t skall taga initiativ i alla

möjliga frågor. Då här finnas 300 folkrepresentanter, så kunna väl äfven de taga initiativ och frambringa sina önskningar till tronen. Allra minst lärer man kunna hoppas att Kongl. Maj:t skall framkomma med förslag i en fråga sedan nyss en derom väckt motion, ehuru understödd af nästan alla provinsens representanter, afslagits af Riksdagen. De agrariska lagarna, der de hindrat de mindre förmögna att köpa jord hafva ofta varit en af de förnämsta orsakerna till omstörtningar och en anledning hvarför den första franska revolutionen utbröt var hindren för små jordbesittningar. I England och Irland har man ändtligen under senare tider funnit att man måste lösa på banden i detta hänseende, fastän det der går smänt och man ännu har nationella fördomar att strida emot. Dock hafva nästan alla Englands förnämsta statsekonomiska skriftställare upphört att tala om att man skulle bilda proletariat genom en större delning af *eganderätt* till jord. I Frankrike har man funnit huru en sådan mäktigt bidragit till nationens framåtskridande. Här i landet är ännu förnämsta hindret det att icke många af de skuldsatta *kunna* göra sina egendomar gavationsfria och att af dem som det kunna, vilja just icke många sälja jord. Man får icke tala om saken som om man kunde taga jord på hyllan. Stode det verkligen till buds att köpa en tiondedel af *all* skattejord och en femtedel af *all* frälsejord till jordafsöndringar, då vore det ingen nöd. Utskottet har resonnerat så, att får man icke jord på det ställe man vill, så kan man få det på något annat ställe, men om till exempel en handlande, handverkare eller arbetare af hvad slag som helst vill ha en jordlapp, så är det honom icke likgiltigt *hvar* han får den, utan han vill hafva den der han har sin näring eller sin handel, sina släktingar, vänner, kunder eller arbetsgifvare. Emot en oinskränkt jordafsöndring finnes intet annat skäl än det der, redau gendrifna, skatteindrifningsskålet och möjligen någon svårighet vid upprättande af nya lagfartsböcker. De domare jag känner tror jag icke skola sky äfven ett större besvär för en befolkning, som de älska och då det gäller att befria tusentals familjer från den fara, som ständigt hänger öfver dem att grannar i hvad stund som helst kunna taga bort den jord, som ärfts eller med svett och möda förvärfats. Anser man icke att denna fara innebär fara för en rättskränkning, då erfordras visserligen ingen förändrad lagstiftning, men jag som är af motsatt åsigt måste på det varmaste förorda en återremiss.

Herr von Gegerfelt: Blott några ord med anledning af den siste talarens anförande. I det af honom upplästa anförande yrkas visserligen upphäfvande af författningen om hemmansklyfning; men, såsom jag nyss fästat uppmärksamheten på, voro de skäl, som föranledde dertill, uteslutande rigtade på de inskränkningar i jordafsöndringsrätten, som då funnos, men nu icke vidare finnas.

Hvad angår den ofta omtalade s. k. kärleken till torfvan, så är den väl lika mycket tillgodosedd, om man får besitta jord under skydd af jordafsöndringsförfattningen, som under hemmansklyfningsförordningens hägn. Om staten anser det i allmänt intresse önskvärdt att tillfälle beredes för sammanläggning af jord till större hemmans-

*Upphävande
af gällande
bestämmelser
rötande hem-
mansklyfning.
(Forts.)*

delar, kan jag icke se att skyldigheten att för sådant ändamål afstå jord är väsentligen olika med den, att mot lösen afstå jord för allmänt behof.

Jag har aldrig ansett, att Kongl. Maj:t skall taga initiativ i frågan, utan det må komma från provinsen, som i landstinget har sina representanter.

Jag tviflar på, att någon revolution är att befara deraf, att den, som vill besitta en mindre jordlott, än som medför besutenhet, får det på grund af jordafsöndringsförfattningen och icke genom hemmansklyfning. Att ett upphävande af ifrågavarande författning skulle medföra proletariat, derom har icke någon menniska yttrat sig, allra minst jag. Hvad särskildt beträffar Herr von Kochs omnämnande af handverkare, så är det just de, som måste begagna sig af jordafsöndring, och deras rätt måtte väl således uti ifrågavarande afseende vara tillgodosedd. Jag vidhåller mitt förut framställda yrkande.

Herr Widmark: Den författning, hvarom här är fråga, är indelad i två stora afdelningar, den ena angående hemmansklyfning och den andra angående jordafsöndring. I afseende å jordafsöndring är full frihet lemnad åt hvar och en, som vill komma i besittning af en tomt eller en liten lägenhet, och således äro i detta afseende allas önskningsmål uppfyllda. I afseende åter å hemmansklyfning finnes den återhållande föreskrift, att hvarje efter klyfning uppkommu hemmansdel skall medföra besutenhet, det vill säga att å sådana lägenheter eller hemmansdelar skola finnas personer, som kunna uppehålla sig af sitt jordbruk. Jag tror, att i denna föreskrift ligger icke allenas begäret att bereda trygghet för skattens utgörande till staten, utan äfven ett nödvändigt vilkor för att landet skall hafva en sjelfegande, verkligt jordbrukande befolkning. Så är icke förhållandet i Dalarne, der folket väl är till namnet jordbrukande, men egentligen allt annat och söker hela sin utkomst utomkring. Af dessa skäl och då jag tror, att ett särskildt stadgande för Dalarne verkar till intet, ty der är det redan på tok, yrkar jag att författningen måtte bibehållas för det öfriga landet, så att förhållandena ej der måtte blifva desamma som i Dalarne. Jag anhåller således om bifall till Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad och Herr Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Lag-Utskottets förevarande Utlåtande dels återremiss deraf, framställdes propositioner på dessa yrkanden samt besvarades med många ja och nej i blandning; hvarefter proposition på bifall till Utlåtandet förnyades, och då svaren derå likaledes utföllo med många så väl ja som nej, förklarade Herr Talmannen sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Lag-Utskottets utlåtande N:o 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, återförvisas Utlåtandet.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—40.

Nej—47.

Föredrogos ånyo och biföllos Lag-Utskottets den 2 och 5 i denna månad bordlagda Utlåtanden:

N:o 17, i anledning af väckt motion om upphäfvande eller ändring af Kongl förordningen angående hvad bolag iakttaga böra, som under så kallad firma eller särskild antagen handteckning vilja handels- och fabriksrörelse idka, den 28 Juni 1798; och

N:o 18, i anledning af väckt motion om tillägg till 67 § Konkurslagen.

Kammaren åtskildes kl. 9 e. m.

In fidem.

O. Brakel.
